

Nr 224.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag till undervisning i folkrätt vid Stockholms högskola; given Stockholms slott den 9 mars 1945.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Georg Andrén.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 9 mars 1945.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, BERGQUIST, DOMÖ, GJÖRES, EWERLÖF, RUBBESTAD, OHLIN, ERLANDER, DANIELSON, ANDRÉN.

Efter gemensam beredning med t. f. chefen för utrikesdepartementet, statsministern Hansson, och chefen för finansdepartementet anför chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Andrén, följande.

Kanslern för rikets universitet har i anledning av framställning i ämnet av *Stockholms högskolas styrelse* hemställt, att ett anslag av förslagsvis 8 000 kronor måtte ställas till styrelsens förfogande för anställande av en biträdande lärare i folkrätt vid högskolan. Styrelsens ifrågavarande framställning har föranletts av en skrivelse från *stats- och rättsvetenskapliga avdelningen*, i vilken anföres i huvudsak följande.

Knut och Alice Wallenbergs stiftelse beviljade år 1939 ett anslag för att bereda Stockholms högskola tillfälle att under tre år anställa docenten Torsten Gihl såsom biträdande lärare i folkrätt. Anslaget har utgått med 5 000 kronor

åriligen från och med läsåret 1939/40 och har sedermera förnyats för ytterligare en treårsperiod. Anslaget upphör sålunda med utgången av läsåret 1944/45 och enligt vad som under hand meddelats från stiftelsens sida kan förnyat anslag efter denna tidpunkt icke vidare påräknas därifrån. Avdelningen skulle i hög grad beklaga, om den i följd härav skulle bli urståndsatt att i fortsättningen på sätt under dessa sex år skett anordna undervisning och främja forskning i ämnet folkrätt, som uppenbarligen blir av utomordentlig betydelse under den tid, då en rättsligt ordnad samlevnad mellan folken efter krigets slut ånyo skall utvecklas.

Avdelningen tillåter sig ifrågasätta, huruvida icke statsbidrag kunde erhållas för fortsatt upprätthållande av den akademiska verksamhet, som på ett synnerligen förtjänstfullt sätt bedrivits av Gihl. Såsom nyss nämndes har Gihl för denna sin verksamhet uppburit ett årsarvode av 5 000 kronor. Detta belopp framstår emellertid såsom otillräckligt. Det har nämligen för Gihl varit förenat med stora svårigheter att bedriva sin verksamhet vid högskolan jämsides med full tjänstgöring i utrikesdepartementet. Särskilt har denna hans dubbla tjänstgöring icke lämnat så mycken tid övrig för vetenskaplig forskning, som vore önskvärt. Det vore därför tacknämligt, om han årligen kunde erhålla ledighet under viss tid från nämnda tjänst. Avdelningen har också inhämtat, att vissa utsikter förefinnas att sådan ledighet skall kunna beviljas. För den inkomstminskning han därigenom skulle komma att vidkännas, borde skäligen någon ersättning beredas honom. Då tjänstledighetens omfattning torde böra bli föremål för ytterligare utredning, anser avdelningen sig för närvarande ej kunna framställa något förslag i detta avseende. Med hänsyn till behovet av vetenskaplig forskning inom folkrätten framstår det för avdelningen såsom ett givet önskemål, att Gihls ledighet får så stor omfattning, som sig göra låter. Till ledning för bedömandet av storleken av det arvode Gihl borde tillerkännas för sitt arbete vid högskolan anser sig avdelningen kunna erinra om, att docentstipendium vid avdelningen för närvarande utgår med 10 050 kronor inklusive dyrtidstillägg.

Universitetskanslern, som funnit styrelsens framställning synnerligen beaktansvärd, har anfört följande.

Visserligen har staten endast i undantagsfall beviljat anslag till högskolan för dess ordinära verksamhet. Den principiella frågan om regelbundet statsunderstöd till högskolan, framförd i en av högskolans styrelse den 20 juni 1939 gjord underdånig framställning, över vilken jag den 31 augusti 1939 avgivit yttrande, har icke varit föremål för ställningstagande från statsmakternas sida. Men ett anslag av tillfällig karaktär för möjliggörande av viss undervisning eller forskning synes icke föregripa den nämnda principfrågan. Sedan några år tillbaka har ett anslag beviljats av riksdagen för undervisning i meteorologi vid högskolan. Ett bifall till den nu gjorda framställningen skulle icke i högre grad än sistnämnda anslag föregripa statsmakternas ställningstagande i den allmänna frågan om förhållandet mellan staten och högskolan.

Det arvode, som hittills från privata medel utgått till Gihl för hans undervisning och examination vid högskolan, utgör 5 000 kronor. Såsom framgår av den rätts- och statsvetenskapliga avdelningens skrivelse, torde detta belopp icke vara tillräckligt med hänsyn till att Gihl skäligen bör beredas tillfälle att taga tjänstledighet under viss tid från sin befattning i utrikesdepartementet. Vid tjänstledighet för här ifrågavarande ändamål lär

Gihl bli förpliktad avstå hela den honom i utrikesdepartementet tillkommande avlöningen, utgörande 1 340 kronor i månaden. Jag utgår från att Gihl behöver tjänstledighet under en hel termin eller större delen av en termin för verksamheten vid högskolan. Det erforderliga anslaget torde böra täcka förlorade löneinkomster och därutöver medgiva utbetalande av ett arvode, såsom varit fallet beträffande anslaget för undervisning i meteorologi.

I anslutning till vad sålunda anförts har kanslern hemställt, att ett anslagsbelopp av förslagsvis 8 000 kronor måtte beviljas Stockholms högskola för nu ifrågakvarande ändamål.

Statskontoret har avstyrkt bifall till framställningen och till stöd därför anført i huvudsak följande.

I anledning av gjorda framställningar har statskontoret tidigare haft anledning ingå på frågan om ett allmänt understödande med statsmedel av verksamheten vid högskolan. Ämbetsverket tillåter sig hänvisa till sina utlåtanden den 2 december 1939 och den 17 december 1941. Endast i ett hänseende hava dessa framställningar lett till resultat, nämligen i fråga om undervisningen i meteorologi vid högskolan, för vilket ändamål sedan budgetåret 1942/43 ett anslag å 8 000 kronor varit uppfört i riksstaten. Speciella skäl motiverade emellertid detta statsbidrag, nämligen främst flygvapnets behov av väderleksassistenter (jfr propositionen 1944: 179). Staten hade därvid ett omedelbart intresse att samordna specialundervisningen i meteorologi vid statens meteorologisk-hydrografiska anstalt med undervisningen vid högskolan.

Såvitt statskontoret kan finna har staten icke något mera påtagligt intresse av att undervisningen i folkrätt vid högskolan handhaves av särskild lärare, detta så mycket mindre som utredningen i ärendet synes giva vid handen, att vid universitetet i Uppsala undervisningen i folkrätt och internationell rätt alltjämt utan särskild olägenhet kan och bör samordnas med undervisningen i förvaltningsrätt och statsrätt samt i civilrätt. Ett bifall till den föreliggande framställningen skulle därför innebära ett principiellt ståndpunktstagande till frågan om statens understödande av verksamheten vid högskolan. Statskontoret kan emellertid icke förorda, att frågan om statsbidrag till de icke statliga högskolorna upptages till övervägande i sådan ordning. Skulle sådana understöd anses ofrånkomliga, bör enligt ämbetsverkets mening hela spörsmålet med alla dess konsekvenser upptagas till omprövning i ett sammanhang.

I detta sammanhang torde böra erinras om att i vårt land icke finnes någon särskild lärostol i vare sig folkrätt eller internationell privaträtt eller i båda dessa ämnen förenade i »internationell rätt». Folkrätten ingår vid alla tre juridiska fakulteterna i den professur, som därjämte omfattar ämnena statsrätt och förvaltningsrätt.

På förslag av Kungl. Maj:t beslöt emellertid 1938 års riksdag (skrivelse nr 417), att vid Uppsala universitet skulle från och med den 1 juli 1940 eller den senare tidpunkt, som kunde varda bestämd, inrättas en professur i internationell rätt (folkrätt och internationell privaträtt). I 1940 års åttonde huvudtitel bringades emellertid till riksdagens kännedom, att det större akademiska konsistoriet i Uppsala icke ansett sig böra ifrågasätta något anslag

för nämnda professur för budgetåret 1940/41 och att universitetskanslern icke funnit det möjligt att i då rådande läge göra någon framställning i ämnet. Departementschefen anslöt sig till denna ståndpunkt och utgick ifrån att åtgärder för tillsättning av nämnda professur tills vidare icke skulle vidtagas. Riksdagen delade denna departementschefens uppfattning. Anslag till professuren har icke heller senare upptagits i budgeten. Universitetskanslern har i sitt utlåtande över den nu föreliggande framställningen förklarat, att han icke funnit sig böra för närvarande upptaga frågan om ett återupplivande av 1938 års riksdags beslut.

Departementschefen.

Ehuru den internationella rätten representerar ett betydelsefullt område av rättsvetenskapen, intager densamma likväl, såsom i det föregående påpekats, alltjämt en relativt undanskymd ställning vid våra akademiska lärosäten. Jag är på det klara med att åtgärder böra vidtagas för ernående av bättre förhållanden i detta avseende.

Föreliggande fråga är emellertid av mera begränsad räckvidd och gäller närmast, vilka åtgärder som lämpligen kunna vidtagas för att även i fortsättningen ekonomiskt säkerställa den undervisning i folkrätt, som sedan snart sex år tillbaka meddelats vid Stockholms högskola av docenten T. Gihl i egenskap av biträdande lärare. Som förut nämnts är icke det anslag om 5 000 kronor av privata medel, som hittills utgått för Gihls undervisning och biträde vid examination, att vidare påräkna från och med nästa budgetår. Såväl stats- och rättsvetenskapliga avdelningen och högskolans styrelse som universitetskanslern äro ense om att ett fortsättande av Gihls verksamhet skulle vara synnerligen betydelsefullt. Det har därför ifrågasatts, att statsbidrag skulle utgå för nämnda ändamål. Med hänsyn till att Gihl, som tillika innehar anställning med full tjänstgöring i utrikesdepartementet, syntes böra erhålla möjlighet till ledighet under viss tid från nämnda tjänst för att i större utsträckning än hittills varit möjligt ägna sig åt vetenskaplig forskning, har kanslern funnit ett belopp av förslagsvis 8 000 kronor erforderligt för täckande av förlorade löneförmåner under sådan tjänstledighet och skäligt arvode för verksamheten vid högskolan.

Vad i ärendet anförts har övertygat mig om skäligheten av att staten, då de hittills utgående donationsmedlen icke längre komma att stå till förfogande, träder hjälpare emellan för att möjliggöra, att Gihls gagnande verksamhet fortsättes. Jag är beredd att såtillvida tillstyrka kanslerns förslag, a jag förordar, att för ändamålet ett anslag av 6 500 kronor ställes till högskolstyrelsens förfogande för budgetåret 1945/46.

Till den av statskontoret berörda frågan om ett allmänt understödjan med statsmedel av verksamheten vid Stockholms högskola är jag icke bere att i förevarande sammanhang taga ställning. Jag erinrar, att från och budgetåret 1942/43 statsanslag årligen beviljats till undervisningen i meteorologi vid högskolan. Vid anmälan av detta ärende anförde dåvarande de

tementschefen (propositionen 1942: 99), att den föreslagna åtgärden vore av tillfällig natur och därför icke kunde tillmätas någon prejudicierande betydelse för bedömning av nyssnämnda principfråga. Enligt min uppfattning skulle ett bifall till nu föreliggande framställning icke i högre grad än nyssnämnda anslagsfråga vara ägnat att föregripa statsmakternas ställningstagande till nämnda principfråga.]

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att såsom *Bidrag till undervisning i folkrätt vid Stockholms högskola* för budgetåret 1945/46 anvisa ett anslag av kronor 6 500.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Inga Bäcklin.
